

„Zaměřili jsme se hlavně na osudy obyčejných lidí,“ říkají bratři Čvančarové

29.11.2019

V bytě u Čvančarů na vás dýchne pravá žižkovská atmosféra. Knihovny přetékají archivními materiály a publikacemi o naší čtvrti, v obýváku stojí starý filmový projektor, na stěnách visí winchestrovky, na poličkách se blýskají kolty z doby Divokého západu. Miroslav a Jaroslav jsou praví patrioti, kteří by o Žižkově a jeho obyvatelích mohli vyprávět donekonečna. Ostatně o tom vypovídá i jejich nová knížka o Praze 3, kterou stále můžete sehnat v informačním centru v Milešovské ulici.

Praha 3 v proměnách času je zřejmě největší knížkou o naší čtvrti. Berete ji z vaší strany jako poslední tečku za vaší publikační činností o Žižkově?

Miroslav: To nemůžu zcela potvrdit, protože jsem členem Klubu přátel Žižkova a myslím, že nějaký článek ještě vznikne. Některé materiály se nám do knihy ani nevešly. Když byla uzávěrka na spadnutí, zrovna jsme zjistili, že v době pražských studií měl Milan Rastislav Štefánik vážnou známost s dcerou ředitele žižkovské reálky Ludmilou Bílou! Museli jsme na poslední chvíli jednu fotku zkrátit, aby se tam Štefánik vešel.

Jak takové historické souvislosti vůbec nacházíte?

Jaroslav: Tuhle informaci jsme našli zrovna v nějakém časopise. Chci říct, že zrovna toto je příklad, že neustále je co objevovat. Zpátky ale k nové knížce – zaměřili jsme se hlavně na osudy obyčejných lidí,

protože ty tvoří opravdové dějiny Prahy 3. Vycházeli jsme z filmové hlášky: „Padouch, nebo hrdina, my jsme jedna rodina.“

Přesto jste všechny osudy Žižkovanů propojili s významnými dějinnými událostmi našeho státu. Které z nich považujete za klíčové pro samotný Žižkov?

Miroslav: Nelze vypíchnout jen jednu etapu. Jmenujme třeba heydrichiádu, s níž je tu spojena rodina Moravcova.

Jaroslav: Ale i následující období – 50., 60. léta 20. století vytvářela postupně svébytnost Žižkova. Nelze snadno definovat naši čtvrť. Míru patriotismu nelze jednoznačně určit. Knížka tomu může ale výrazně napomoci.

Miroslav: Jinak nejdůležitější etapou byl stavební boom v druhé polovině 19. století. Na Vídeňské, dnešní Husitské a Koněvově třídě, se začalo budovat jádro Žižkova. Důležitou úlohu zde sehrála rodina Stomeových, do níž se přičlenil první starosta Karel Hartig. Vlastnili mnoho pozemků a jejím přičiněním se postavilo mnoho domů včetně školy na Komenského náměstí, kde byly během prací nalezeny pozůstatky po Keltech.

Jaroslav: Také se zasadili o pojmenování ulic a náměstí s husitskou tematikou. Málokdo ví, že tenkrát zorganizovali výpravu okolo 600 lidí do Kostnice a na místě Husova upálení dnes stojí obrovský kámen. Nevím určitě, jestli to bylo jejich přičiněním...

Miroslav: A když už jsme u těch kamenů – jeden z vrchu Vítkov je také v základech Národního divadla.

Jaroslav: Pokud se ptáte na nejvýznamnější období, také říkám 19. století. Přestože ho někdo dnes považuje za přehnaně „nacionalistické“. Žižkov jako takový vznikl tenkrát.

S kterou kapitolou jste se jako autoři museli nejvíce poprat?

Jaroslav: Došli jsme k poznání, že ve srovnání s minulými režimy míří současný vývoj jen k lepšímu.

Miroslav: Také se nám nepodařilo nasbírat dostatečně informací o lidech, kteří působili na radnici v době totality. Například k doktoru Gebauerovi jsme nenašli ani jedinou fotku. Nebo jsme nesehnali informace o předsedech národních výborů. Ne že bychom je chtěli mermomocí dehonestovat, stáli jsme zkrátka jen o to, aby tam byli jako součást dějin. Nelze také jednoznačně říct, že během komunismu Žižkov trpěl zcela nejvíc. Například židovský lazaret nebo Atrium byly opraveny během této doby.

Jaroslav: Na druhou stranu komunisti za obrovských nákladů opravili nádherný barokní Gütlingův dům, aby ho následně zbourali. Na jeho místě nyní stojí hotel Olšanka. To byla velká architektonická ztráta.

Z žižkovských příběhů mě zaujala postava kameramana, který natočil popravu K. H. Franka, v níž figuroval i další rodák, kat František Nenáhlo...

Miroslav: Ironií osudu ten samý kameraman Čeněk Zahradníček na rozkaz Franka v roce 1942 musel točit destrukci Lidic, a to tou samou kamerou značky Vinten, s níž točil popravu K. H. Franka v šestačtyřicátém. Samotná poprava byla zaznamenána i zahraničními médii. Já ji v roce 1946 viděl v americkém provedení v plné délce se všemi detaily v týdeníku United News. U nás byly záběry kvůli drastičnosti rozostřené.

Jaroslav: A zmiňovaný František Nenáhlo, který vedl restauraci Union a dnes je na téměř místě Kabinet v ulici Jana Želivského, byl v té době pankráckým katem, což se v okolí rozkřiklo. Začal na tom poměrně vydělávat a vysvětlím jak. Popravčí lano rozstříhal na malé kousky a prodával je. Zájem byl markantní, tak na Újezdě koupil dalších pár metrů a pokračoval v tomhle nekalém obchodě.

Miroslav: Co myslíte, za kterého našeho prezidenta bylo nejvíc poprav?

Předpokládám, že nejvíce jich mohlo být během války nebo v poválečném období...

Miroslav: Většina by tipovala Klementa Gottwalda, ale nejvíce jich bylo za Edvarda Beneše.

Jaroslav: Ale v hospodě kdysi koloval jeden vtip: Jaký je tvůj nejoblíbenější komunistický prezident?

Odpověď zněla: Klement Gottwald. A proč? Protože popravil nejvíc komunistů.

Knížka je zajímavá také tím, že si všímáte i těch negativních jevů na Praze 3.

Jaroslav: Ano, všímáme si krádeží nebo vražd. Žižkov byl jednou ohromený hrůzou. Stanislav Stárek

zavraždil brutálním způsobem holčičku. Vláká ji do svého bytu, kde ji kladivem omráčil, znásilnil a surově usmrtil. Poté se vrátil do hospody a žertoval s vrchním, zatímco se díval na otce dívenky, který ji všude hledal. Chytli ho a hned pověsili. Nikdo se s ním nemazlil.

Nepřehánělo se, když se říkalo, že je Žižkov čtvrt, kde si má dát každý pozor?

Jaroslav: Těžko soudit, jestli podobné kriminální živly nebyly nakonec po celé Praze. Byli tady třeba v 50. a 60. letech bratři Ratimcovi. K nim pasuje spíš výraz galerka, byli to taková výtržníci. Nevyhnuli se žádné bitce a všichni skončili násilnou smrtí.

Miroslav: Na druhou stranu se Žižkov stal domovem tolika osobností – Zdeněk Burian, Jaroslav Marvan, Jaroslav Hašek, Toyen. Stačí zajít na Olšanské hřbitovy a přečíst si jména na náhrobcích...

Jaroslav: Žižkov je také hodně spojený se sportem. Bydlel tu například věhlasný motocyklový závodník František Šťastný. Nebo na rohu Bořivojky měl řeznictví Franta Nekolný, legendární sportovec, který běhal z uzenářského krámků na Smíchov do boxerského klubu a jako mistr Evropy se vydal i na úspěšné turné po USA. Trénoval ho doktor Vladimír Hruban, který se pak plně oddal československému odboji.

Skoro se dá říct, že knížka je takovou žižkovskou kronikou?

Jaroslav: Možná se o to zasloužil i náš tatínek. Moc se zajímal o historii Žižkova a byl to takový patriot. Sbíral, co se dalo. A to jsme po něm podědili.

Miroslav: Třeba když se během bytové výstavby v Čajkovského ulici v roce 1954 vykopaly kostry a lebky z morového hřbitova, sbíral je také. Lidé si tu s nimi hráli jako s míči na fotbalovém zápase. Brali jsme je do holých rukou. Jeden soused si do jedné lebky dal světlo, manželka ho s tím ale nakonec vyhodila.

Jaroslav: Pak jsme se dozvěděli, že i po 300 letech byly infekční a hrozilo, že jsme se mohli nakazit.

Martin Hořna

Miroslav Čvančara (nar. 1934) je filmový technik a teoretik, příslušník Identifikační komise Národního filmového archívu a od roku 1970 aktivní člen Klubu přátel Žižkova. Intenzivně se věnoval historii pražských kin (Zaniklý svět stříbrných pláten – Po stopách pražských biografů). S bratrem Jaroslavem se jako autor podílel na faktografické knize o uměleckém turné jezdecké revue plk. W. F. Codyho Když u nás byl Buffalo Bill. V lednu 2019 byl zapsaný na žižkovské radnici do Knihy cti.

Jaroslav Čvančara (nar. 1948) se věnuje badatelské publicistické práci, v níž se soustředí na české moderní dějiny, zvláště na domácí a zahraniční odboj v době nacistické okupace. Na kontě má monumentální díla Někomu život – někomu smrt – Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1945, Heydrich nebo Anthropoid a mnoho dalších publikací.